

Het dilemma van de Rosse Stekelstaarteend

Paul Mentink

De Witkopeend (*Oxyura leucocephala*) wordt als soort wereldwijd bedreigd. De totale populatie wordt geschat op ongeveer 19.000 vogels. Gedurende deze eeuw is het verspreidingsgebied dramatisch verkleind door verlies in habitat en door vervolging. Het merendeel van de populatie broedt in Kazakstan en overwintert in Turkije. Een restpopulatie bevindt zich in Spanje, die deels in Marokko overwintert.

In Spanje heeft de uitvoering van een belangrijk beschermingsplan de soort voor uitsterven behoed. In 1977 waren er slechts 22 individuen, maar door dit beschermingsplan is de populatie toegenomen tot ongeveer 800 vogels. Ander goed nieuws was dat in 1993 het meer Burdur Gölü in Turkije, waar soms de halve populatie overwintert, als een natuurreservaat werd verklaard en jacht daar werd verboden. Het voortbestaan van de Witkopeend blijft echter precair door de verspreiding van de in Groot-Brittannië geïntroduceerde Rosse Stekelstaarteend (*Oxyura jamaicensis*). De Rosse Stekelstaarteend kan namelijk kruisen met de Witkopeend. De nakomelingen daarvan zijn vruchtbaar. Zowel de Rosse Stekelstaarteend als de kruising tussen beide soorten gedraagt zich dominant ten opzichte van de Witkopeend. Het resultaat is dat de populatie van Witkopeenden wordt verkleind. Een zelfde situatie heeft zich voorgedaan in Nieuw-Zeeland, waar de geïntroduceerde Wilde Eend de inheemse Grijze Eend praktisch heeft uitgewist.

De Rosse Stekelstaarteend is inheems in Amerika en is daar een algemene soort. Qua grootte is hij ongeveer de helft van een Wilde Eend. Het mannetje is in het broedseizoen goed herkenbaar met een zwartwitte kop, blauwe snavel en een roodbruin verenkleed. De staart wordt in die periode vaak overeind gestoken. De soort komt voor op ondiepe meren, omgeven door veel vegetatie. In de winter is hij, evenals het vrouwtje en de jongen, lastig van andere eenden en futen te onderscheiden. Hij is dan op grotere meren te zien, vaak in grote zwermen. Hij leeft van insektenlarven en zaden, die ook worden opgedoken.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de vogel geïmporteerd in Groot-Brittannië waar een aantal ontsnapte en zich in het wild kon handhaven. Het ziet er naar uit dat hij een vacante niche in het Britse ecosysteem heeft gevonden. Tot de jaren tachtig nam de populatie exponentieel toe, daarna was er meer geleidelijke toename van 10% per jaar. De populatie in Groot-Brittannië wordt nu geschat op 3.500 exemplaren.

De Rosse Stekelstaarteend is nu al in zeventien andere landen gesignaleerd. In zes van deze landen zijn broedgevallen gemeld, waaronder ook in Nederland, waar het hoogste aantal broedgevallen is gemeld. Door het feit dat de populatie in landen buiten Groot-Brittannië gelijke tred houdt met die in dit land zelf, wordt aangenomen dat de Britse populatie verantwoordelijk is voor deze toename. Naarmate het land verder van Groot-Brittannië, waarin dit soort voor het

eerst is gesignaleerd, is gelegen komt de soort later voor. Daar komt bij dat de soort nergens in Europa in grote aantallen al dan niet in gevangenschap voorkomt.

In slechte weersomstandigheden trekt de Rosse Stekelstaarteend in zuidelijke richting en verlaat mogelijk de Britse eilanden. Dit is echter nog niet door ringgegevens bevestigd, mede omdat er nog maar weinig zijn geringd. Wel is het aantal meldingen op het continent groter in strenge

In zes verscheidene landen zijn al broedgevallen geconstateerd van de Rosse Stekelstaarteend.

Foto: Mark Hulme, Wildfowl & Wetland Trust.

De Witkopeend wordt als soort wereldwijd bedreigd.

Foto: Mark Hulme, Wildfowl & Wetland Trust.

winters. Het feit dat de soort in Amerika jaarlijks duizenden kilometers trekt, geeft wel aan dat hij grote afstanden kan overbruggen. Om sneller informatie over het trekgedrag te verkrijgen, worden op dit moment in Groot-Brittannië vogels voorzien van gele en oranje vleugelmerken met één of twee letters. Voor het onderzoek is het belangrijk dat gemerkte vogels op het continent worden gemeld.

Sinds 1983 zijn er tachtig Rosse Stekelstaarteenden in Spanje gesignaleerd. De eerste kruisingen met de Witkopeend werden in 1991 gemeld. Bij het begin van 1994 waren er al 34 kruisingen en zestien Rosse Stekelstaarteenden geschoten door getrainde scherpshutters. Om de ernst van de zaak aan te geven, zijn er in Spanje zelfs Witkopeenden die samen met Rosse Stekelstaarteenden voorkwamen, geschoten. Als het aantal Rosse Stekelstaarteenden echter blijft toenemen, wordt deze methode in de toekomst steeds moeilijker toe te passen.

Een aantal organisaties in Groot-Brittannië die achtief zijn op het gebied van de natuurbescherming, heeft in maart 1993 in Arundel in het zuiden van Engeland een internationale workshop gehouden om het probleem te bespreken. Meer dan vijftig organisaties uit tien verschillende landen waren bij deze workshop aanwezig. Men was het met elkaar eens, dat de uitbreiding van de populatie van de Rosse Stekelstaarteend in Europa tot staan moest worden gebracht dan wel moest worden teruggedraaid.

In Groot-Brittannië was al in 1992 de 'Ruddy Duck Working Group' opgericht. Een groot aantal belangrijke organisaties, waaronder de Royal Society for the Protection of Birds (RSPB), de Britse vogelbescherming, hebben vertegenwoordigers in deze werkgroep. Een van de betrokken organisaties, 'The Wildfowl and Wetlands Trust', is aangewezen om acceptabele, efficiënte methodes te ontwikkelen.

Zo zijn in het westen van Wales gedurende het

broedseizoen een aantal testen gehouden om het aantal Rosse Stekelstaarteenden te reduceren. Zo werden er exemplaren geschoten, er werden eenden gevangen en eieren werden in vloeibare paraffine gedompeld. In de winter van 1993-1994 werden in Centraal-Engeland ook testen met doodschieten en wegvangen uitgevoerd. Tijdens alle testen werd de verstoring aan andere soorten nauwlettend in het oog gehouden.

De werkgroep is van mening dat in alle landen waar de Rosse Stekelstaarteend nu in het wild voorkomt, acties moeten worden ondernomen om het probleem op te lossen. Vooral in landen waar de populatie nog klein is, zou snel iets moeten worden gedaan. Niet alleen controle op de populatie zelf, maar ook op de handel in deze eenden en moet worden voorkomen dat ze ontsnappen uit privé-collecties, dat is erg belangrijk.

Een oplossing om alleen in Spanje de Rosse Stekelstaarteenden te verwijderen en elders de populatie met rust te laten, wordt als onvoldoende beschouwd. De populatie zou zich immers verder naar het oosten kunnen uitbreiden en het belangrijkste verspreidingsgebied van de Witkopeenden kunnen bereiken. De eerste Rosse Stekelstaarteend is al in Israël gesignaleerd. Mocht deze trend zich voortzetten, dan zijn de gevolgen ernstiger, want controle is, gezien de beperkte middelen aldaar, niet meer mogelijk.

Het is erg moeilijk om beschermingswerk uit te voeren als een soort, die plaatselijk geen enkel probleem oplevert, moet worden teruggedrongen, omdat in een ander land een andere soort dreigt uit te sterven.

Er zullen eerst nog vele vragen moeten worden beantwoord, voordat de werkgroep met een plan van aanpak komt. Sommige problemen zullen echter nooit worden opgelost en voornamelijk moet de Witkopeend het voordeel van de twijfel hebben om uitsterven te voorkomen.

■ Paul Mentink, postadres: Goeman Borgesiuslaan 66, 9722 RL Groningen, (050) 526 07 62.

Zie ook de korte mededeling 'Ernstige bedreiging voor Witkopeenden' Het Vogeljaar jaargang 42 (4): 179-180 (1994).